

STARO ŽENSKO TELO V MLINU KULTA MLADOSTI

Tanja Bizjan

81

IZVLEČEK

Prispevek skozi obravnavo starega ženskega telesa odkriva zavest o staranju in starosti. Razkriva odnos sodobne družbe do starostnikov in tehta stereotipe o njihovih telesih. Izpričuje samodržnost in neomajnost starostnic v ohranjanju svojega pogleda nase in na svet, saj kljub mladostno orientirani sodobni družbi, v kateri zmanjkuje prostora za stare, grde in neproduktivne, ohranjajo realen, na življenjskih izkušnjah temelječ odnos do svojega telesa, kar kaže na taisti odnos do sebe v celoti, drugih in sveta.

Ključne besede: starost, starostnice, telo, lepotni ideali, ageizem

ABSTRACT

The article investigates the awareness of aging and old age through an analysis of the old female body. It explores modern society's attitude to old people and considers stereotyped ideas about their bodies. It also witnesses to the self-determination and tenacity of old women to preserve their self-image and their view of the world: even though modern society is youth oriented and little place is left for old, ugly, and unproductive people, they manage to maintain a realistic attitude to their own body based on their life experiences, and this also reveals their similar attitude to themselves as a whole, to others and to the world.

Key words: old age, old women, body, ideals of beauty, ageism

Uvod

V tujini je tematika starostnikov med etnologi in kulturnimi antropologi dobro obdelana in priznana. Žal med slovenskimi etnologi in kulturnimi antropologi ni tako. Slovenskih publikacij na temo starostnikov z etnološkega in antropološkega vidika skorajda ni. Ker so starejši socialna skupina, ki bo kmalu večja od vsake druge (Blaikie 1999: 70), pa o njih vseeno vemo prav malo, sem se lotila raziskovanja, ki v središče pozornosti postavlja viške starostnice in njihovo doživljanje lastnega telesa.¹

¹ Prispevek temelji na raziskovanju, ki sem ga opravila v okviru diplomskega dela »Starostnice o svojem času – Ženska izkušnja starosti«, ki je obravnavalo odnos starostnic do lastne starosti. Mentor diplomskega dela je prof. dr. Janez Bogataj.

V antropološki literaturi se na splošno pogreša dela, v katerih bi starejši sami govorili o svoji izkušnji starosti. Potrebno je vedeti več o sami izkušnji starosti, percepciji starosti z vidika starostnikov. To je klasična antropološka naloga, katere se je potrebno lotiti (Bengtson 1977: 349, Cohen 1984: 248). Etnografske študije so obravnavale spomine, kolektivne in osebne, in s tem pojasnjevale strategije in načine gledanja med današnjimi starostniki (Blaikie 1999: 54), nadgradnje teh spoznanj pa ni bilo.

Čeprav se antropologi že dolgo zavedajo, da je starost pomemben faktor v socialnem življenju ter osnovni princip socialne kategorizacije, jih še čaka naloga, da sistematično raziščejo, kako lahko analize socialnega aspekta starosti doprinesejo k razumevanju strukture in dinamike družbe (Foner 1984: 195, Maybury - Lewis 1984: 124).

Eden izmed razlogov, zakaj manjka oziroma je manjkalo raziskav na temo starostnikov v sodobni družbi, je dejstvo, da so raziskovalci popularne kulture in sociologi od 60-ih let 20. stoletja v center svoje pozornosti postavili mladino. Mladina kot potencialna delovna sila predstavlja bodoče starše, proizvajalce in potrošnike (Blaikie 1999: 19), kar je danes zelo cenjeno.

Raziskovanje starostnikov je pomembno, tudi aplikativno področje ameriške antropologije. Ameriški antropologi so zaposleni tudi v domovih za ostarele. Pri nas to področje pretežno pokrivajo psihologi. Etnološki in antropološki vidik se približa vsakemu starostniku posebej in obravnavanih zgodb ne skuša posploševati v kategorično segmentiranje, zato je bistvenega pomena za celostno razumevanje sveta starostnikov in bi ob ustrezni aplikaciji spoznanj doprinesel k izboljšani kakovosti bivanja starostnikov.

Dolgoživost je vsekakor moderen pojav in je omejen na bogatejše države. Starost je bila v preteklosti nekaj posebnega, saj so jo redki dočakali (Južnič 1998: 292–293).

V zadnjem času se je začelo govoriti o »mlajših starih« in »starejših starih«. Prvi izraz se nanaša na tretje življenjsko obdobje, ki ga zaznamuje aktivno udobje, drugi pa na četrto življenjsko obdobje, za katerega je značilna onemoglost in senilnost (Blaikie 1999: 69). Izraz »tretje življenjsko obdobje« označuje znaten del svetovnega prebivalstva. Gre za ljudi, ki so še nedavno aktivno delali in so še vedno pri močeh. Tej veliki skupini ljudi, ki jim danes pravijo »mlajši stari« (»young old«; glede na nova merila, ki so jih za razvrščanje starostnikov uvedli demografi, velja ta oznaka za dobo med 65-im in 75-im letom), se pridružuje še skupina »starejši stari« (»oldest old«; to je stari nad 75 let), »četrta življenjska doba«, ki jo bo po pričakovanjih doseglo čedalje več ljudi (Papeški svet... 1999: 9–10). Četrto življenjsko obdobje je sinonim za globoko, pozno starost. Tretje in četrto življenjsko obdobje sta socialna fenomena poznega 20. stoletja, zaradi katerega se je pojavila naraščajoča zavest o staranju in starosti (Blaikie 1999: 22).

Članek bo v bistvu skušal raziskati omenjeno zavest o staranju in starosti preko doživljanja lastnega telesa. Ta zavest, ki je oblika samozavedanja, se je pojavila z administrativno klasifikacijo starejših ljudi, ki je v njih vzbudila povečano zavedanje stigme. Vprašanje pa je, kaj ljudje počno s tem zavedanjem (Blaikie 1999: 65). Seveda

ima pri tem prste kultura, ki podaja okvir ter določa vrsto tega zavedanja, zato bom skušala razbrati tudi te kulturne okvire, ki se kažejo v stereotipnem mišljenju o starostnikih. Menim, da je stereotipno mišljenje o telesih starostnic v veliki meri v nasprotju z resničnostjo. Robert Butler je skoval termin ageizem, s katerim opisuje globok predsodek do starejših. V zahodni družbi je ageizem povezan z visoko cenjeno mladostjo in se je še povečal, ko se je pomnožilo število starejših, ki izkazujejo svoje zahteve po nacionalnih resursih (Karp in Yoels 1986: 253–254).

Raziskava združuje dve vrsti raziskovalnih metod: uporabo literature in virov ter opravljanje strukturiranih intervjujev.² Intervjuirala sem pet starostnic, živčih na Viču (jugozahodni del Ljubljane)³, ki štejejo leta med 73 in 84, kar je pomembno, saj imajo tako že izdelano podobo o svoji starosti, ker jo živijo že nekaj časa in niso »novopečene« starostnice, ki se šele soočajo z novim statusom. Literatura, ki govori o izkušnjah starosti, namreč poroča o nekajletni »pripravljalni« fazi, ki je potrebna, da se človek identificira s tem, da je star, in sprejme starost kot svojo lastnost. Obravnavane starostnice živijo četrto življenjsko obdobje, le ena je na prehodu iz tretjega v četrto.

Izbrala sem si raznolik vzorec informatork, zato pričakujem različne poglede in percepcije, ki pa so navkljub vsemu odete v isti časovni in prostorski okvir in zatorej rastejo iz skupne osnove. In to skupno osnovo želim izluščiti – dojetje lastnega starajočega telesa v določenem času in prostoru. Odnos do lastnega telesa pa posredno odkriva odnos do samega sebe, bližnjih, družbe.⁴

Slednjič bi rada opozorila na uporabljene transkripte pogovorov. Transkripti niso v navedkih, temveč zgolj v poševni legi, saj besed informatork nisem dobesedno prepisala, temveč sem jih skušala zaradi lažje berljivosti popraviti v knjižno slovenščino. Vseeno sem določena mesta, kjer je pogovorna beseda tako specifična, da po moji presoji pričara živost izgovorjene misli in je nenadomestljiva, ohranila v originalu.

Moško in žensko staranje

Starost dobiva svoj pomen z interakcijo. Da bi do popolnosti razumeli proces staranja, moramo vedeti, kako se ljudje vanj vključujejo, ga interpretirajo ter se

² Ko sem sestavila vprašalnik, sem se v novembru in decembru 2004 podala na teren. Intervjuje sem opravljala na domovih informatork, jih posnela na diktafon ter posnetke transkribirala. Ob izvajanju intervjujev sem imela priložnost opazovati funkcioniranje teles informatork, kar mi je pripomoglo pri pisanju tega članka.

³ Raziskava je vezana na Vič. Naselje se je razvilo na jugozahodnem delu Ljubljane in je veljalo za najstarejši del predmestja (Savnik 1971: 315, Sever 1997: 15). V 60-ih letih 20. stoletja se je naselje pretežno kmečkega prebivalstva začelo reformirati z gradnjo stanovanjskih blokov. Leta 2004 so se začela še nedokončana rušenja poslednjih kmečkih hiš in poslopij. Leta 2002 je na Viču živelo 4836 prebivalcev. Od tega je bilo ljudi, starih nad 65 let, 814. Oseb, starih nad 80 let, je bilo 165. Od tega je bilo 124 žensk in 41 moških, kar do potankosti sovпада s podatkom, da je na splošno med osemdesetletniki kar tri četrtine žensk in le četrtina moških (Ramovš 2003: 249). Statistični podatki o prebivalstvu Viča so mi bili posredovani s strani Četrtna skupnosti Rožnik ter Društva upokojencev Vič - Rudnik.

⁴ Sicer pa je staranje tako zelo individualen proces, da posplošitve, ki jih sklepam v tem prispevku, predstavljajo le grob približek resničnosti, ki je mnogo bolj kompleksna in večplastna.

odzivajo na ponavljajoča družbena sporočila o pomenu starosti. Moški in ženske slišijo dokaj različna sporočila o svojem procesu staranja (Karp in Yoels 1986: 272). Zato se vzorci staranja lahko za moške in ženske naše družbe v veliki meri razlikujejo (Bengtson 1977: 335).

84 Posploševalne trditve o tem, kako človek dojema starost, je težko izreči. Resnici pa se približamo, če ločeno raziskujemo »žensko« in »moško« starost. Spol je eden glavnih determinant, ki oblikujejo doživljanje sveta, in pomembna determinanta socialne diferenciacije, zato se tudi v doživljanju starosti vidi občutna razlika med moškimi in ženskami (Južnič 1998: 293). Moški in ženske v srednjih in starejših letih se prilagajajo drugačnim življenjskim dogodkom in si ustvarijo različne življenjske stile (Bengtson 1977: 333–334).

Dejstvo, da moški postanejo bolj atraktivni s pojavom sivih las, ni naključje, temveč obstajajo dobri sociobiološki razlogi, zakaj je tako. Produkcija sperme in izločanje testosterona se pri moškem s starostjo ne ustavi. Ženska pa po ustavitvi ovulacije izgleda in se tudi počuti dokaj drugače. Starejši moški nikoli ne izgubijo reproduktivne funkcije in ostajajo seksualno privlačni. Lahko si celo ustvarijo novo družino na način, ki si ga ženska istih let ne more privoščiti (Greer 1991: 335–336).

Ko moški odraščajo, se jih presoja z dvema vrstama fizičnih standardov – ena vrsta je primerna za dečka, druga za moškega. Lepotni standardi za dečke so podobni tistim za deklice. Ko se dečki socialno spremenijo v moške, jih družba presoja z drugo vrsto lepotnih standardov – s tistimi, ki so povezani z zrelostjo, kot so »karakterne gube« okoli oči in posledice vsakdanjega britja. Ženske se po drugi strani skozi celotno njihovo življenje presoja le po enem standardu fizične lepote – po tistem, ki je primeren za mlada dekleta. Izguba dekliskosti in odziv družbe na to prisili nekatere ženske, da se skušajo upirati naravnim posledicam minevanja časa s pretirano skrbjo za svoj izgled in s poseganjem po lepotnih operacijah in drugih sredstvih, ki naj bi ohranjala lepoto. Te ženske skušajo skriti svojo resnično starost ali o njej lagati. Tako obnašanje predstavlja tragičen dokaz dvojnih standardov staranja v naši družbi (Karp in Yoels 1986: 271).

Maska, ki naj bi prikrija starost, hoče uskladiti um in telo kot enako mlada. Nekateri starejši pa sprejmejo telesne spremembe in pešanje ter stavijo na trajnost zdravega intelekta. Seveda je to lažje za moške, saj jim ne preti dvojna nevarnost ageizma in seksizma, fiziološki znaki staranja so zanje lahko izvor spoštovanja ali pa so nepomembni. Ženske pa ostajajo pod pritiskom, kako ustrezati moškim očem, ali pa tvegajo socialno nevidnost, ki je posledica izgube fizične privlačnosti (Blaikie 1999: 191).

Več študij je ugotovilo, da gojijo starejše ženske bolj negativno samopodobo kot moški. Ženske posedujejo na splošno tudi več negativnih stereotipov o staranju in starejših ljudeh kot moški (Bengtson 1977: 333).

Kult mladosti

Vsi organizmi in telesa se starajo, pomen tega staranja pa je socialno relativen. Človeški življenjski krog zagotovo temelji na biološkem procesu staranja, a vsak od

nas prehaja tudi čez zapletene mreže socialnočasovnih procesov, ki konstituirajo celotno izkušnjo staranja v vsakdanjem življenju (Adam 1990: 99). Ljudje torej nismo zgolj predmeti narave ali pasivni prejemniki za biološke procese, ki se dogajajo z minevanjem časa, ampak dajemo pomen procesu staranja s tem, da o njem premišljujemo, ga interpretiramo, definiramo, kategoriziramo in mu pripisujemo vrednote. Te mentalne aktivnosti imajo neposreden vpliv na dejansko vedenje. Kronološka starost je simbol, ki je podrejen neprestanemu človeškemu definiranju in redefiniranju, in prav tako so starostne kategorije socialni konstrukti, ki jih ni moč razumeti izven konteksta, v katerem so definirane (Karp in Yoels 1986: 272–273).

V cikličnosti življenja ima starost poseben družbeni položaj. Nanjo se veže bolj ali manj izrazita simbolika. Poleg čisto fizioloških vidikov je starost tudi poseben socialni in kulturni konstrukt, zato ni isto biti star v različnih družbah in kulturah. Starosti se v nekaterih družbah pripisuje nakopičena modrost in se z njo uveljavlja koristnost starega človeka – tako je lahko starost spoštovana. V drugih družbah pa je ravno obratno in star človek je odveč in v nadlego (Južnič 1998: 296). Še posebej je bila starost lahko nevšečna takrat, ko je imela družba v svoj vrednostni sistem vgrajen kult mladosti in je poudarjala fizično moč – star človek seveda ni mogel tekmovati z mladostjo. Če ni bilo nadomestila, ki bi pripisovalo starosti večje védenje in izkušnje na račun oslabljenih fizičnih zmogljivosti, je bil star človek nezaželen. Za ženske pa je bila lahko »meja« v »koristnosti« prenehanje njene reprodukcijske vloge, torej naj bi ne bila več potrebna, če ne more rojevati otrok (ibid.: 302).

Mladostni videz v povezavi z mladostno naravnostjo je cenjen atribut in predstavlja sestavni del sodobnega ideala privlačnosti. Naša kultura ocenjuje stara leta kot umik od seksualnih, poklicnih in celo družbenih aktivnosti. Zato danes ženska, ki ni ravno v rosnih letih in želi obdržati službo, čuti, da mora izgledati mlajša, živahnejša, bolj odločna. Lepo telo se povezuje z mladostjo. S staranjem naj bi ženske izgubljale svojo privlačnost. Ko ženske opazijo fizične znake staranja svojih teles in si istočasno oblikujejo mnenja o svojih telesih na podlagi sporočil družbe, v kateri živijo, poskušajo spremeniti svoja telesa in se približati tistim, s katerimi se primerjajo (Lenart 2002: 85–86).

Za moderno dobo je tudi značilen pomemben preobrat: povečano zanimanje za telo in ne več za oblačilo. Odkar daje okus prednost preprostim oblačilom, je vsa pozornost namenjena lepemu telesu (Flugel 1950: 257). Delež žensk, ki sprejemajo svoje telo, je zelo majhen. Večina pripadnic ženskega spola ni zadovoljna s svojim izgledom ali z deli svojih teles. Sovražen odnos do lastnega telesa pomeni skrajno nezaupanje samemu sebi, kakor da bi drugačno telo predrugáčilo tudi druge človeške lastnosti. Rezultat tega zgrešenega razmišljanja so številne psihične in fizične bolezni, ki so med seboj močno prepletene. V primerjavi z moškimi so ženske na splošno manj zadovoljne s svojim telesom in so zelo kritične do svoje podobe. Nezadovoljstvo s fizično lepoto je povezano s korekcijami telesa, ki se lahko sprevržejo v prava mučenja (Lenart 2002: 86). Takšno torturo starajočim ženskam narekuje sedanji čas. In to torturo bodo vzele nase, če ne bomo ponovno presodili pomena starosti in njene smiselnosti ter ji dopustili mesto, ki ji pripada v krogu življenja.

Starajoče telo

Življenjske dobe so vselej človekova natančnejša vstavljenost v družbo in njene dele (Južnič 1998: 279). Starost služi kot pomembno merilo za distribucijo socialnega prestiža: dostop do moči, materialnih resursov ipd. (Blaikie 1999: 15).

Pri staranju gre za serijo telesnih sprememb, fizioloških dogajanj pa tudi za bolj ali manj izrazite »premike« v duševnosti (Južnič 1998: 278). Staranje kot proces ostaja neraziskano in skriva veliko neodgovorjenih vprašanj tako o fizičnem kot mentalnem staranju.

86 Vsekakor se odnos do starejših kaže preko odnosa do starega telesa, na tej fiziološki ravni. Tega se pač ne da spregledati (Cohen 1984: 246). Znaki staranja, šibko meso, gube, sivi lasje itd., indicirajo izdajstva telesa in so tako stigmatizirani v kulturi, ki povečuje mladost (Blaikie 1999: 138). Gledanje na telo starega človeka je lahko vir negativnega odnosa do starosti, v sodobni družbi se izrazito povečuje mlado telo, še posebno kot paradigma lepote in zelenosti (Južnič 1998: 299). Ljudje staranja praviloma ne sprejemajo navdušeno, z minevanjem življenja in pešanjem telesa se težko spravijo (ibid.: 279).

Ženske večkrat ostanejo ovdovele in preživijo več let s starostnimi boleznimi kakor moški. Zelo pozna starost pogosto pomeni biti bolan, osamljen, odvisen ali živeč v instituciji (Zupančič 1996: 104). Posebno pa je za človeka lahko mučno pričakovanje smrti (Južnič 1998: 279).

V literaturi se najde različne podatke o telesni čilosti in zdravju starostnikov. Nekateri avtorji govorijo o dobrem telesnem zdravju starostnikov. Starejši ljudje naj bi bili večinoma zadovoljivo zdravi. Med 65-im in 85-im letom večine starostnikov⁵ zdravje ne ovira neposredno pri njihovem življenju in delovanju. Glede zdravja obstajajo razlike med starostniki različnih socialno-ekonomskih statusov: bogatejši so bolj zdravi, starostniki z ruralnih območij imajo pogosteje kronične bolezni, ki omejujejo njihove aktivnosti (Zupančič 1996: 102).

Drugi pa gledajo na zdravje starostnikov bolj črno. Telesno in duševno čili starejši ljudje naj bi bili izjema. S tem je povezana sposobnost samostojnega življenja, zato velik del starih ljudi potrebuje pomoč mlajših. V tradicionalni družbi je bila rešitev lažja, saj je malo ljudi dočakalo starost, struktura družine je bila taka, da so bili onemogli starejši tudi v betežnosti preskrbljeni.⁶ V moderni družbi, v kateri so take vezi razpadle, je problem velik in se vse bolj rešuje z odlaganjem starih in starajočih se ljudi v posebne ustanove, ki imajo različne nazive. Včasih se je govorilo o hiralnicah, kar je bil nekoliko okruten izraz, le za spoznanje je boljše, če se reče »dom onemoglih« ali evfemično »dom počitka« (Južnič 1998: 296).

⁵ 50–60 odstotkov (Zupančič 1996: 102).

⁶ Tu se soočamo s posploševanjem, ki je prisotno v mnogih delih, namreč da so imeli starostniki nekoč boljši položaj v družini in družbi. Tako posploševanje ni znanstveno, saj je položaj vsake socialne skupine mnogoplasten in kompleksen – če se položaj starostnikov poslabša na enem področju, se lahko na drugem izboljša.

Definicije starosti in nje mejniki

Pomeni, ki se pripisujejo starosti, so odvisni od prostora in časa življenja posameznika, prav tako pa vplivajo na pomen posameznikove starosti socialni atributi, kot so spol, rasa, etnija, poklic, socialni razred, zakonski status (Karp in Yoels 1986: 264). Percepcija staranja, dolžina življenja, kvaliteta življenja, zadovoljstvo z življenjem, socialni odnosi, družbena participacija – vse to je povezano z omenjenimi socialnimi atributi (Bengtson 1977: 347).

Starost je kritični faktor, ki določa, kako nas drugi definirajo in kako definiramo sami sebe (Karp in Yoels 1986: 252). Vse informatorkе razumejo starost kot naraven pojav.

To je naravno, to je čisto naravno, se moramo vsi v to vdati.

In pojav, na katerega so vezane asociacije, kot so:

Ne potujemo več, mi nikamor ne gremo, mi smo doma. Tudi težko na avtobus, se vleče. Stari smo pa toliko, da tudi bolj počasi hodimo, vse je počasi. Tudi počasi pospravljam, počasi naredim vse.

Lahko lepo, lahko pa tudi slabo (se gleda na starost). Če si zdrav, je zelo lepo, ker se lahko sprostiš. Pa da vidiš okolje svojih otrok ali pa vnučkov in se zelo srečnega počutiš med njimi. Če si pa bolan, seveda, takrat si pa tudi slabe volje pa iščeš, da bi čimprej umrla pa tako naprej.

Na vprašanje, kaj pomeni, da je človek star, kaj pomeni starost v loku človekovega življenja, so informatorkе razkrile relativnost starosti, nakazale omejitve starega telesa ter izpostavile poglobljeno vrednoto – zdravje.⁷

Mejniki starosti, ob katerih se človek zave, da je star, so različni. Informatorkе spregovorijo o pešanju telesa, o eksistencialni krizi, o upokojitvi in o izgubi bližnjih – vse to so elementi, ki so jih opomnili na to, da so stare. Torej je paleta mejnikov zelo raznovrstna, kakor so raznovrstna doživljanja sveta. Telesne opomine na starost opisujejo takole:

Ko si bolj švoh, bolj utrujen pa tak. Pa da ne moreš tako delati, kakor si prej. To se pozna kar potem po petdesetih letih, po šestdesetih pa še več.

Še bicikel ne moreš več prijati. To je starost. Bolj staro se oblačiš.

Spremembam telesa sledi tudi zunanja prezentacija starajočega oziroma starega telesa. Oblačila sledijo telesu in ne skušajo prikriti njegove starosti z modnimi novitetami. To velja za oblačila vsakdanjika. Oblačila za posebne priložnosti, tista, ki kažejo na vitalnost in zdravo razumevanje lepote, pa so novejša, modna in skrbno izbrana.

Eksistencialno krizo na pragu starosti sta omenili dve informatorki.

Če nekoga izgubiš, takrat čutiš eno tako ... mejo. Prej in potem.

Star se človek sam počuti, ko ne ve, zakaj živi na svetu. Mora se sam sebe, kaj bi rekla, sam sebi pripovedovati, da moraš biti ... kaj, živ.

⁷ Da starostnicam zdravje predstavlja poglobljeno vrednoto, je razvidno še iz drugih delov besedila diplomskega dela, ki v tem prispevku niso navedeni.

Izgube bližnjih, ki so v starosti vse pogostejše, opominjajo tudi človeka, ki žaluje, na njegovo smrtnost in nepredvidljivost prihodnosti. Ob tem se globlje zave svoje starosti, ki jo mora osmisliti in sprejeti. Sicer pa že starost sama po sebi zahteva počasno odmiranje od iluzornega občutka moči in večnosti, ki navdaja predvsem mlajšega človeka. Zavedanje starosti lahko zato v začetku privede do eksistencialne krize. Ko pa posameznik sprejme osnovna dejstva, lahko zaživi kakovostno starost.

88 Poseben prestop v dojemanju lastne starosti predstavlja tudi prekinitev profesionalne poti – upokojitev. Upokojitev predstavlja tako imenovano »družbeno smrt«, kateri se človek moderne družbe zapiše, ko se upokoji in izpade iz aktivnih mrež družbenega in poklicnega življenja. Te mreže so izjemno pomembne pri oblikovanju identitete (Južnič 1998: 279, 298).

Takrat se počutiš star, ko greš v penzijo. Takrat se počutiš, da nisi več sposoben tisto delo opravljati, ki si ga prej opravljal. Res, res je. Pa tudi ti sam se počutiš, da si ti sam, kakor greš tja k petdesetim letom, čez petdeset, postaneš utrujen, nisi več tako sposoben, da bi šel. Greš zmeraj kar bolj počasi. In potem ko doma ostaneš, seveda tam imaš tudi prijatelje, kolege pa tako, in se počutiš tudi manjvrednega, češ zdaj nisi pa nič vreden. Do zdaj si bil nekaj vreden, nekaj spoštovan, zdaj si pa zaničevan.

Upokojitev marginalizira vse stare ljudi. Socialno in ekonomsko so izločeni, ampak sama zakonitost upokojitve kot politične institucije pomeni, da je upokojitev normativno pričakovanje, ko dosežeš določeno starost (Blaikie 1999: 193).

Telesno počutje

Kako se človek počuti v lastnem telesu, je ključnega pomena za njegovo funkcioniranje v svetu in komuniciranje z njim, saj je telo naš transponder, s katerim se predstavljamo. Starost je zaznamovana s pešanjem telesa in hitrejšo dovtetnostjo za različne bolezni. A znotraj svojih zmogljivosti se starostniki lahko počutijo izvrstno.

Lepo, to pa res. Nič ne čutim nobene slabosti, res ne. Kar lepo. Moram reči vedno hvala Bogu. Hvala Bogu, to vedno rečem. To pa res.

Gre. Vse gre, zaenkrat še.

V starejših letih je počutje bolj odvisno od vremenskih sprememb.

Ja, to je vse sorte. Kadar nimaš nič, nobenega napada pa to, je še kar, se kar dobro počutim. To je odvisno tudi veliko od vremena.

Kronične bolezni in prebolene težke bolezni zaznamujejo telo in odnos do njega.

Potem ko sem bila pa obsevana, po obsevanju, prej sem še fejest hodila, po obsevanju sem dobila pa težko dihanje, ne morem več daleč iti. Tako notri vse lahko, da bi šla pa na dolgo pot, pa ne morem. In se sploh ne spustim na dolgo pot. Ne morem tako iti. Eni mi ne verjamejo, ko pravim, da sem zmatrana, pa pravijo, tako fejest izgledaš. Ja, sem rekla, saj jabolko je tudi kakšno lepo, notri je pa gnilo.

Ob izvajanju intervjujev sem lahko opazovala telesa informatork, njih funkcioniranje in gibanje po prostoru, gibčnost in vitalnost. Bila sem presenečena nad stopnjo vitalnosti in zmogljivostjo teles informatork. Tu sem se soočila s stereotipnim mišljenjem o starih telesih. Čeprav morda izgledajo »okrogla«, sključena in toga, se šele v njihovem intimnem okolju, ob vsakdanjih opravilih izkaže njihova resnična funkcionalnost. In ta ne sovpada s stereotipno predstavo o odvečnosti in nadležnosti, ki ju povzroča prisotnost (lastnega) starega telesa. Ta osemdesetletna telesa so temeljno gonilo gospodinjstev, v katerih bivajo. Družinski člani, s katerimi starostnice živijo ali pa so v stiku (v primeru starostnic, ki živita sami), priznavajo, da jim njihovo delo pomeni veliko in si težko predstavljajo vsakdan brez njihove pomoči.

Omejitve telesa

Kljub temu pa obstajajo določene stvari, ki jih še tako vitalna starejša telesa več ne zmorejo.

Vse starostnice tako spregovorijo o tem, kako jim pospravljanje stanovanja, ki je tudi v starosti pomembna ženska okupacija, ne gre več tako od rok.

Ja, ja. Pospravljanje je že malo odveč. Kadar moram pospraviti, pravim, aha, bom pa raje jutri, pa tako. Ampak potem se pa le skupaj spravim, pravim, saj moram, ker je tako potrebno.

Zdaj lahko še vse naredim. Pospravljam bolj težko, kar je težje. Bolj Bog pomagaj pospravim. Posteljnino obleči je težko pa gor pa dol, sem čisto mokra. Težko je seveda kaj strašno visoko doseči.

Ah, veliko stvari ne zmorem. Jaz sem včasih lahko delala vse, kar čim zdaj postanem utrujena. Začnem delati, ne zmorem več tistega. Recimo, sem kakšno potico spekla, sem štrudelj spekla, sem drva sekala, sem pospravljala dvorišče, sem vse take stvari. Ker zdaj ne morem več. Ali pa kaj nositi pa kaj dvigati, ne morem več. To so sto stvari, ki jih ne morem več delati. In to mi je bilo en čas zelo narobe, zdaj sem se pa že kar vnesla. Ja, saj se moraš kar prilagoditi temu. Ne morem več tako pospravljati, ne morem več tako rihlati.

Kadar je potrebno dvigati težka bremena in jih prenašati, na pomoč vskočijo drugi, saj tolikšne količine fizične moči ni več moč priklicati.

Ko se človek sooča z novim stanjem telesa, ki ni več tako sposobno, se v začetku lahko počuti, kot pravi informatorka, lenega. Potrebno je prisluhniti svojemu telesu in prilagoditi količino dela in počitka novim razmeram.

Počutim se malo lena, ampak nisem lena. Ne zmorem, ne zmorem. Danes sem po balkonu pobrala perilo pa sem mislila, da bom zdaj še polikala, se mi že ni ljubilo. Sem se raje usedla. Moram se malo poslušati pa samo sebe krotiti, se reče.

Znaki staranja ženskega telesa

Znaki staranja ženskega telesa so predmet zanimanja, pri katerem sem trčila ob tabu temo, ki jo predstavlja fenomen mene, kajti le dve informatorki od petih sta jo omenili.

Ja, prvi znaki so, ko ženska izgubi svoje stvari.

Lepo je šlo mimo, nobenih težav nisem imela. Mislim, tale mena tudi, jaz sploh ne vem, nekatere zelo (tarnajo), enkrat ni bilo pa gotovo.

Šele kasneje pri vprašanju o sprejemanju znakov staranja je še ena informatorka dodala:

Jaz se sploh ne spomnim, da bi kdaj si mislila, ko druge tako jambrajo po petdesetem letu, kako trpijo. Po pravici povem, jaz sem vedela, da ko si enkrat star petdeset let, da nisi več toliko zmožen, ampak sem sprejela lepo.

Kot je razvidno, se izogibajo besedi mena, le ena informatorka je konkretno poimenovala ta fenomen. Dejstvo, da dve informatorki niti z namigom nista izrazili izgube reproduktivne funkcije, lahko priča o tabuiziranju mene. Lahko pa si to razlagamo tudi s tem, da ne polagajo velike teže na izgubo reproduktivne sposobnosti in se torej za njih starost ne začne na tej točki, ampak dosti kasneje. Vse starostnice so bile v življenju zelo aktivne in so opravljale poklice, ki so jim služili kot potrditev lastne vrednosti in samostojnosti, zato jih izguba reproduktivne funkcije morda ni tako prizadela, saj so imele močno identifikacijo na drugih področjih. Za dokopati se do resnice bi bila potrebna poglobljena raziskava odnosa do spolnosti in natančnejši vpogled v vse sfere njihovega življenja.

Sicer pa so kot znake staranja ženskega telesa naštele uvelost in utrujenost telesa, neokretnost, zgubanost kože, pojav starostnih peg, sivenje in odpadanje las, zmanjšanje senzornih sposobnosti. Celotno telo ni več tako gibčno in sposobno, pravilna drža postane problem, saj se pojavijo bolečine v hrbtenici in težave s hojo. Telo pridobi na teži, pojavi se revma in vrtoglavica, težave z ravnotežjem. Tudi ginekološke operacije niso redkost. In navsezadnje začne pešati tudi spomin. Starost spremlja tudi občutek, ki ga je ena od informatork ubesedila takole:

Pa kaj jaz vem, kar nisi več tisti, kot bi moral. So dnevi, ko se počutim, da sem dvajset let stara, so pa dnevi, ko se počutim, da bom glüh tisto uro umrla, ne.

Ena informatorka svojo »telesno« starost opiše takole:

Zdaj me malo križ boli, zdaj me pa kolena. Se težko zravnam, že hodim čisto tako (sključeno). Pride vse mogoče. Revma, potem tudi v bolnici sem bila operirana ginekološko. To vse pride s starostjo. Ne moreš se več tako gibati, obrniti. Pozabljaš. (...) Dobro (se počuti), če me križ ne boli. Ko televizijo gledam pa noge gor, si rečem, joj, to je pa nebeško. Noge stegnem, televizijo. Potem pa zaspim. In kako težko vstanem, komaj vstanem, se moram oprijemati, raztegniti, potem pa gre.

Sprejemanje znakov staranja

Za ženske je lepota pomemben fizični atribut, saj po njihovem mnenju v veliki meri vpliva na to, kako jih drugi dojemajo in cenijo. Ko bežeči čas neizbrisno zaznamuje fizično lepoto, se lahko gospodinja brez poklicne kariere sooča z zelo resničnimi vprašanji, ki zadevajo človekovo socialno vrednost. Moški, ki so od svojih ranih let cenjeni po tem, kar so in kar delajo, lahko tudi izkusijo občutek manjvrednosti, ko čas napada njihov fizični videz. Ampak moška reakcija je ponavadi veliko manj

obupana, uničujoča, ker imajo ugled v poklicnem svetu, kar jim predstavlja vir socialne vrednosti in samospoštovanja. Te razlike v stopnjah moči moških in žensk se manjšajo, saj število žensk, ki vstopajo na trg delovne sile, narašča, ostajajo pa problematične v zakonskih odnosih (Karp in Yoels 1986: 271–272).

Informatorke imajo za seboj izkušnjo dozorevanja telesa, njegovega vrhunca in nazadovanja. Znake starosti so, tako kot starost samo, sprejele kot nekaj naravnega in se z njimi niso obremenjevale, se žalostile ali obupavale ter jih skušale prikriti.

Sem pa pustila čisto naravo. Naj mi narava pripušča, kar hoče. Pa naj bom, kar hočem. A veš kaj, jaz nisem bila nikoli našminkana. Gledam pa na to, da sem čim bolj čista, posebej spodnje perilo pa to. Se bojim, da bi mi voda ušla, se zmeraj čistim. Pa vložke imam stalno, gledam, da sem v čim bolj čistem. Pa saj sem rada lepa in rada se oblečem, če se le morem, čedno. Ampak da bi pa kdaj menila tako o sebi, da bi rekla, vseeno je, kaj na sebe dam, to pa nikoli. Nikoli, nikoli (ni z obupom gledala na staranje telesa). Nikoli nisem na to porajtala, da sem zgubana ali pa kaj. Nikoli. Pač narava je pač taka, da pušča svoj narod tako, človeka kakor gre, ko počasi ugasuješ, ne.

To, kako čem reči. Nič, nič posebnega. Gredo leta pa konec. Si toliko star pa konec, nimaš kaj. Nimaš kaj. Samo, da si želiš, da bi bil zdrav pa da bi lahko vsaj sam sebe rihtal.

To je potek. Pač star rataš. Jaz vem, to pač pride, niti se nimam za ne vem kakšno staro.

Jaz sem sprejela čisto tako, kot da nič. Res sem sprejela.

Starostnica, ki je bila zaposlena v zdravstvu, ve, da drugače gleda na človeško telo, saj ji je dolgoletno delo z bolniki razvilo »življenjski«
pogled na starost in staranje.

Jaz sem delala v zdravstvu, sem bila medicinska sestra in imam mogoče malo več pogleda na vse to. In sploh ne gledam s slabe strani odnosno z žalostne strani na to staranje, odmiranje in končanje. To je tako. Ker gledam življenjsko. Jaz ne morem zahtevati isto počutje, ko sem jih imela trideset, ali pa zdaj, ko jih imam toliko več. To je normalno. In s tem se je treba sprijazniti in potem lahko prenašaš vse to.

Nobena od informatork ne obžaluje dejstva, da je stara, da je izgubila mladostnost in zunanjo lepoto in ne prikriva dejanskega stanja. Čas pač mineva, kar je naravno, in spremembe je potrebno sprejeti. Sprejetje lastnega telesa je edina rešitev, ki sicer terja nekaj žrtev, a so končne pridobitve veliko večje od izgub. Le takrat lahko svoje telo spoštujemo in zanj najbolje poskrbimo (Flugel 1950: 257).

Ohranjanje vitalnosti

V starosti so zelo pomembne telesne vaje. Hoja, telovadba, vsakodnevni sprehodi in podobne aktivnosti ohranjajo telo vitalno (Zupančič 1996: 102). Vse starostnice skrbijo za svoje telo tako, da telovadijo in poskrbijo za zadostno gibanje v obliki sprehodov ali dela na vrtu. Kljub temu, da dve starostnici vozita avtomobil, poskrbita za to, da se dovolj gibata.

Malo telovadim, malo grem na polje, da se zmigam. Rada grem vsak dan ven, da se malo sprehodim. Ena vnučka ima pudeljčka, kužka, tistega zelo rada ven peljem, greva na sprehod. Tudi rada grem na njivo.

Telovadim, telovadim, zdaj sem začela telovaditi. Telovadim pa če lahko grem, grem na sprehod. Se mi zdi, da sem tudi potem čisto prerrojena, ko pridem nazaj. Tudi na hrano pazim.

Razni opravitki in obveznosti so dobrodošli, saj človeka vzdržujejo aktivnega in vitalnega.

Malo telovadim, veliko hodim, po dve uri na dan. Imam še obveznosti, hodim k dvema otrokoma, ki jih moram dvakrat ali pa trikrat na teden zjutraj peljati v vrtec pa v šolo. In to mi daje eno skrb in eno obveznost. Se mi zdi, da me gor drži. To je zdravilo. Obveznost.

Tu pa je še eno pričevanje o telesni kulturi in iznajdljivosti pri iskanju priložnosti za telovadbo:

Mi dosti na vrtu se gibamo. To mogoče pomaga, da nisi čisto zarostan. Jemo normalno vse. Zelenjavo, kakšno klobaso tudi pa meso tudi. Torej seveda četrt klobase vsak, od polovice pol. Zjutraj si masiram noge pa vrat pa roke. Zjutraj si namažem noge s takim kostanjevim, veš, imam krče, namažem obe noge, fejšt zmasiram. Ko čakam, da ko juha vre ali da kaj čez ne gre, pa malo z glavo gor pa dol, potem pa naprej šraufam petkrat in petkrat nazaj (telovadi z rameni). Včasih mi tudi vse čez gre. Ko stojim zraven, izkoristim. Pozimi preveč sedim, tudi redim se zdaj, redim, ker sedim.

Izredno pazi na prehrano le informatorka, ki ima sladkorno bolezen, ostale pa se s prehrano ne ubadajo in jejo zmerno. Informatorka me je opozorila na kvaliteto današnje hrane.

Važna je pa prehrana. Za moje pojme, zdaj nekako vse sorte mešajo s to prehrano, je najboljše, da se držimo enih takih pravil, ki smo jih včasih imeli. Da se čimbolj naravno prehranjujemo. Pa ne te ... vse sorte umetnih stvari. To pa nikoli ne grem v to.

Telo starostnic vs. stereotipno telo starostnic

Po končanem vpogledu v svet teles starostnic je razvidno, da v starosti ne gre le za golo životarjenje in brezupno pešanje, o čemer nas učijo stereotipi.

Starostnice smatrajo starost in staranje za netragičen naraven pojav, ki ga sprejemajo in so z njim sprijaznjene in pomirjene. Tako tistim, ki jim zdravje služi, kot tistim, ki so jih prizadele bolezni, je zdravje osnovna vrednota. Zavedajo se, da je kvaliteta življenja odvisna od njihove zmožnosti samostojnega funkcioniranja, ki jo zdravje pogojuje. V pričevanjih informatork ni zaslediti obžalovanja za izgubljeno mladostnostjo in fizično lepoto, kar potrjuje njihovo razumevanje in sprejetje starosti kot naravnega pojava. S tem, ko sprejemajo starost kot naraven pojav, pa kažejo tudi naraven in zdrav odnos do svojega telesa. Le-tega se v starosti ne zanemarja in prepušča v nazadovanje in propadanje, temveč se zanj, tako kot v ostalih obdobjih življenja, skrbi in se ga ohranja vitalnega.

Starostnice družbe, v kateri živijo, ne dojemajo kot obsojujoče in polne predsodkov do starejših. O stereotipnih predstavah, ki naj bi jih imela družba o starostnicah in njihovih telesih, zato niso vedele nič. Šele ko sem jim postavila vprašanje, so začele razmišljati o stereotipih, a razmišljanja niso zaključile z razkritimi stereotipi, saj jih ne občutijo na lastni koži. Zato tudi njihove definicije starosti ne ustrezajo definicijam mladostno orientirane družbe, njihovo občutenje starosti ter dojemanje lastnega telesa je drugačno od tistega, ki ga predvideva omenjena družba.

Dejstvo, da starostnice živijo v kulturi, ki povečuje mladost in telesnost, jim ne kroji odnosa do lastnega telesa. Kajti po »zapovedih« kulta mladosti bi se morale počutiti odveč, nekoristne, manjvredne, grde, polne občutij nesprejemanja lastnega telesa in posledično močno depresivne. Česa podobnega v stiku z njimi nisem zasledila. Na svoje telo gledajo zelo realno in ga ne primerjajo s telesi mlajših. Ne nosijo pečata manjvrednosti in nesmiselnosti bivanja, ki bi jim ga lahko zadali sodobni lepotni ideali. Zakaj je tako, je težko reči. Morda bi pri današnjih starostnicah tretjega življenjskega obdobja našli povsem drugačno sliko. Zdi se, da so starostnice ohranile svoje vrednote in poglede na svet in se jim sodobni svet s svojimi drugačnimi vrednotami, pogledi in prijemi ne more tako približati, da bi jih lahko ogrožal. V svoji okolici ne zaznavajo stereotipnega mišljenja, za subtilna sporočila o manjvrednosti starosti v množičnih medijih pa niso dovzetne, saj svoje podobe tudi v preteklosti niso gojile na podlagi medijev.

Zaključek

Danes je v zahodni kulturi razširjena podoba starosti, ki se kaže le kot stopnja pešanja, ko se človekova osebna in družbena omejenost stopnjujeta. Takšno pojmovanje je očiten stereotip, ki ne upošteva resničnosti dejanskega stanja, kjer so stvari veliko bolj razgibane. Starostniki niso neka homogena skupina, kajti starost je mogoče živeti na zelo različne načine (Papeški svet... 1999: 16). Vsekakor je potrebno popraviti zgrešene predstavitve starih ljudi, vedenjske predsodke in zastranitve, ki so nam pokvarili predstavo o njih (ibid.: 23).

Starejši so vedno v nevarnosti, da postanejo *drugi*, da se jih sprejema – kot povsod tujce – z mešanico spoštovanja in gnusa (Gutmann 1977: 322). Družbe, ki v svoji populaciji spodbujajo egocentričnega, samoiskajočega duha, bodo usodne tako za mlade kot za stare. Tiste družbe, ki spodbujajo altruizem, pa priskrbijo varnost tem ranljivim skupinam. V drugem primeru otroci v starejših starših ne vidijo nekoristnih, grdih starih oseb, ampak se njihova vizija roditelja nanaša tako na krepkega in vitalnega roditelja, ki ga je nekoč poznal, kot na šibko osebo, ki trenutno stoji pred njim. Tako se starejša oseba izogne temu, da postane *tujec*, in je tako obvarovana pred strahom in odmikom, ki ju povzroča kot *drugi* (ibid.: 315–316).

Ob koncu bi želela spregovoriti o tabuju globoke oziroma pozne starosti, ki velja za današnjo dobo in za katerega je razumljivo, da pritiče vsakemu posamezniku do neke mere, a se v naši dobi še posebej močno manifestira.

V zadnji četrtini 20. stoletja smo bili priča obratu k vedno bolj individualizirani, potrošni kulturi, v kateri se lahko navidezno izognemo starosti s pomočjo cele palete mladost ohranjujočih tehnik in življenjskih stilov (Blaikie 1999: 208). Kulturno zanikanje smrti, umiranja in vse pogosteje tudi globoke starosti lahko predstavlja majavo bazo, na kateri se gradi občutek mladostne nesmrtnosti. To pa zahteva od posameznikov nenehno pozornost, ki je usmerjena na samoprezentacijo. Če se le dovolj potrudiš, lahko vzdržuješ svoj izgled in spolni nagon – in se nikoli ne postaraš (ibid.: 107). Konstantno pehanje za mladostjo stigmatizira stare in bolne in jih prikazuje kot človeške napake (ibid.: 109).

94 S tem, ko se je potrošna kultura začela obračati tudi na »sivi trg«, je pozitivno staranje (tisto staranje, na katerega se gleda pozitivno) postalo odvisno od posedovanja zadostnega prihodka, kulturnega kapitala⁸ ter fizičnega in mentalnega zdravja. Medtem ko faza aktivne odraslosti zaobjema vedno več starejših, se okoli tistih starejših, ki živijo v revščini, tistih, ki ne posedujejo kulturnega kapitala, in tistih, ki trpijo zaradi nesposobnosti in bolezni (kot npr. alzheimerjeva bolezen), oblikujejo močnejši tabuji (Blaikie 1999: 22–23). Vse to napeljuje misel na to, da se dandanes tabu, ki je bil značilen za moderno dobo – tabu smrti, izgublja in preliva v tabu onemoglih starostnikov in globoke starosti, ki stopa na prvo mesto tabujev postmoderne dobe (ibid.: 109).

Zaradi številnih dejavnikov, ki so delovali na razvoj mladine v razvitih družbah, zlasti pa zaradi vse bolj univerzalnih in vseživljenjskih učno-izobraževalnih procesov, ki v tendenci zajemajo vse generacije, ter zaradi predrugačenih zahtev trga postaja potreba po starostnem segmentiranju družbe na mlade in odrasle v zadnjem času vse manj aktualna. Ta proces torej v tendenci odpravlja mladino in mladost, toda na način, da nekatere pomembne značilnosti mladosti razširja na vse generacije in na vse življenje. Med temi je na prvem mestu potreba po nenehnem izobraževanju, samooblikovanju, po nenehnem redefiniranju svoje identitete in oblikovanju lastnega življenjskega stila. Te značilnosti so doslej pripadale v prvi vrsti mladim. Danes si jih mora prisvojiti vsakdo, ki želi biti uspešen v modernih (poindustrijskih) družbah (Mihelj in Ule 1995: 44).

»Povsod naj bo le mladost in iluzija o večnosti, starost in zavedanje lastne minljivosti pa naj izgine,« pravi sodobnost. In vendar ostaja starost toliko in nič manj del življenja kakor mladost. Zakaj ji torej odvzemati njeno mesto in jo potvarjati?

LITERATURA

ADAM, Barbara

1990 *Time and social theory*. Philadelphia: Temple University Press.

BENGTSON, Vern L.; KASSCHAU, Patricia L.; RAGAN, Pauline K.

1997 *The impact of social structure on aging individuals*. V: *Handbook of the psychology of aging*. New York, str. 327–354.

⁸ Po Featherstoneu in Hepworthu je kulturni kapital posedovanje ali védenje o cenjenih kulturnih dobrinah (Blaikie 1999: 173).

BLAIKIE, Andrew

1999 Ageing and popular culture. Cambridge etc.: Cambridge University Press.

COHEN, Ronald

1984 Age and culture theory. V: Age and anthropological theory. London, str. 234–249.

FLUGEL, John Carl

1950 The Psychology of clothes. London: Hogart Press; The Institute of Psycho-analysis.

FONER, Nancy

1984 Age and social change. V: Age and anthropological theory. London, str. 195–216.

GREER, Germaine

1991 The change: woman, aging and the menopause. London: Penguin.

GUTMANN, David

1977 The cross-cultural perspective: notes toward a comparative psychology of aging. V: Handbook of the psychology of aging. New York, str. 302–326.

JUŽNIČ, Stane

1998 Človekovo telo med naravo in kulturo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

KARP, David A.; YOELS, William C.

1986 Sociology and everyday life. Itasca, Ill.: F. E. Peacock Publishers.

LENART, Romana

2002 O oblačanju: diplomska naloga [Naravoslovnotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani]. Ljubljana: [R. Lenart].

MAYBURY - LEWIS, David

1984 Age and kinship: a structural view V: Age and anthropological theory. London, str. 123–140.

MIHELJAK, Vlado; ULE, Mirjana

1995 Pri(e)hodnost mladine. Ljubljana: DZS; Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

PAPEŠKI SVET

1999 Dostojanstvo starejših ljudi in njihovo poslanstvo v Cerкви in svetu. Ljubljana: Družina.

POŽARNIK, Hubert

1981 Umetnost staranja: leta, predsodki in dejstva. Ljubljana: Cankarjeva založba.

ZUPANČIČ, Maja

1996 Izbrane teme iz predmeta Razvojna psihologija II. Ljubljana: Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta.

INFORMATORKE

Bizjan Terezija, rojena 12. 10. 1931, Viška cesta 60, Ljubljana, upokojenka, industrijska delavka. Na Viču živi 49 let.

Jandl Elizabeta, rojena 13. 9. 1920, Viška cesta 60, Ljubljana, upokojenka, knjižničarka. Na Viču živi 59 let.

Pance Joža, rojena 30. 1. 1923, Viška cesta 58, Ljubljana, upokojenka, medicinska sestra. Na Viču živi 62 let.

Robežnik Minka, rojena 11. 6. 1922, Poklukarjeva 22, Ljubljana, upokojenka, trgovka. Na Viču živi od svojega rojstva.

Vrtačnik Magda, rojena 29. 4. 1922, Viška 69, Ljubljana, upokojenka, medicinska sestra. Na Viču živi od svojega rojstva.

96

BESEDA O AVTORICI

Tanja Bizjan je diplomirana etnologinja in kulturna antropologinja. V diplomski z naslovom »Starostnice o svojem času – Ženska izkušnja starosti« je obravnavala odnos starostnic do lastne starosti. Delo je prvenec v slovenski etnologiji in kulturni antropologiji. Tekom študija se je posvečala antropologiji religije. V zborniku »V zoni prebežništva« je izšel članek »Življenjske zgodbe čakajočih: raziskava med prosilci za azil«, katerega soavtorica je. Opravila je samostojno terensko delo v slovenski Istri, kjer je raziskovala ljudsko zdravilstvo. Kot scenaristka je sodelovala pri nastanku dokumentarnega filma z naslovom »210«, ki obravnava mladinsko kulturo.

ABOUT THE AUTHOR

Tanja Bizjan has a degree in ethnology and cultural anthropology. She explored the attitude of elderly women to their own age in her graduation thesis *Elder women about their time – The female experience of old age*. The thesis is the first of its kind in Slovene ethnology and cultural anthropology. During her studies she dedicated herself to the anthropology of religion. In the anthology "*In the zone of refuge, anthropological research into refugees in Slovenia*" she co-authored the article "*Life stories of waiting people: a research into asylum seekers*". She has carried out independent fieldwork in Slovene Istria where she researched folk medicine. She also collaborated as a scriptwriter in the documentary film entitled "210" which deals with youth culture.

SUMMARY

THE OLD FEMALE BODY PUT THROUGH THE MILL OF THE YOUTH CULT

The article presents the attitude of elderly women from Vič, the south-eastern neighbourhood of Ljubljana, towards their own bodies, how they experience their bodies which do not fit the contemporary ideals of beauty and their emphasis on young, slim bodies. "Female" aging is different from "male" aging and this shows when these elderly women define old age themselves and set the boundaries of old age, describe their physical feelings, the limits of an older body, the signs of an aging female body, their degree of acceptance of these signs and ways to preserve their physical vitality. The article also presents modern ideals of beauty and the stereotyped opinions about people who do not fit these ideals. She compares these stereotypes with information gathered from the elderly women and attempts to extract the truth from them. She also tackles the main taboo of our times – that of advanced old age.